

TOMASZ R. DĘBOWSKI
Uniwersytet Wrocławski

POLSKA POMOC HUMANITARNA DLA OFIAR KONFLIKTÓW ZBROJNYCH NA OBSZARZE BLISKIEGO WSCHODU W LATACH 2015–2017

W 2011 r. wybuchł w Syrii konflikt, który doprowadził do największej katastrofy humanitarnej od czasów II wojny światowej. Szacuje się, że w jego następstwie życie straciło około 0,5 mln osób, a 11 mln musiało opuścić swoje domostwa. Zaledwie trzy lata później w Iraku rozpoczęły się zmagania zbrojne, w których uczestniczą siły rządowe, Kurdowie, a także Islamskie Państwo w Iraku i Lewancie (Islamic State of Iraq and Syria, ISIS), odpowiedzialne za liczne akty przemocy, zwłaszcza wobec jezydów i chrześcijan, które można określić mianem ludobójstwa¹. Konsekwencją tych dwóch wojen stały się masowe migracje, zarówno o charakterze wewnętrznym (północna Syria, Autonomiczny Region Irackiego Kurdystanu), jak i zewnętrznym (Jordania, Liban). Nadmienmy, że wielu uchodźców w miejscach schronienia stanęło przed widmem: braku dachu nad głową, głodu, braku czystej wody, zagrożenia śmiercią z wychłodzenia, braku opieki medycznej, a także niemożności podjęcia pracy zarobkowej oraz kontynuacji lub rozpoczęcia edukacji. Do tych właśnie potrzebujących kierowana jest pomoc, w której uczestniczą również polskie instytucje rządowe oraz organizacje pozarządowe.

¹ W latach 2004–2014 liczba chrześcijan w Iraku zmalała z 1,2 mln do 400 tys. To właśnie oni oraz jezydzi stali się ofiarami przemocy walczących o władzę sunnitów z szyitami; *Irak. Od exodusu do czystek*, [w:] *Czarna księga prześladowań chrześcijan w świecie*, pod red. J.M. di Falco, T. Radcliffe, A. Riccardi, Poznań 2015, s. 195); O. Oehring, *Christians and yazidis in iraq: current situation and prospects*, Sankt Augustin – Berlin, 2017, s. 85 i n.; Ch. Smith, *Christians and Yazidis in Iraq stand on the brink of extinction*, <https://religionnews.com/2017/10/05/christians-and-yazidis-in-iraq-stand-on-the-brink-of-extinction> (12 II 2018); M. Basu, *In biblical lands of Iraq, Christianity in peril after ISIS*, <https://edition.cnn.com/2016/11/20/middleeast/iraq-christianity-peril/index.html> (12 II 2018); O. Oehring, *Christians and yazidis in iraq: current situation and prospects*, Sankt Augustin – Berlin, 2017, s. 85 i n.

Celem artykułu jest przegląd tych właśnie aktywności w latach 2015–2017. Przyjęta cezura obejmuje okres od wprowadzenia w urząd premiera Beaty Szydło, do powierzenia tego stanowiska Mateuszowi Morawieckiemu. Oznacza to, że oglądowi poddane zostaną również działania podejmowane jeszcze przez rząd Ewy Kopacz, które realizowane były do końca 2015 r. W artykule dokonano również przeglądu inicjatyw rządowych na rzecz potrzebujących w tym regionie, a w części trzeciej, aktywności na tym polu realizowanych przez polskie organizacje pozarządowe (Polska Akcja Humanitarna, Polska Misja Medyczna, Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej, Fundacja Wolna Syria, Fundacja Orla Straż, Caritas Polska, polski oddział Open Doors).

Rząd i Prezydent RP wobec sprawy pomocy humanitarnej

Expose premier B. Szydło (18 XI 2015) pozbawione jest bezpośrednich odniesień do konfliktów zbrojnych na obszarze Bliskiego Wschodu. Przy czym, w części poświęconej polityce zagranicznej i bezpieczeństwu, pojawia się deklaracja niesienia pomocy w wypadku takich wydarzeń, jak np. zagrożenia wojenne. Premier, rozwijając ten wątek, zdecydowanie podkreśliła, że nie można „nazywać solidarnością prób swego rodzaju eksportu problemów, jakie stworzyły sobie pewne państwa bez jakiegokolwiek udziału innych, które mają być nimi obciążone”². Tym samym pośrednio sygnalizowała, że potrzeby ofiar konfliktów powinny być zaspokajane w miejscu ich zamieszkania. Za zasadnością tego domniemania przemawia fakt, że powyższy postulat był wielokrotnie podnoszony przez licznych polityków Prawa i Sprawiedliwości (PiS), a w tym również jego prezesa. Przypomnijmy, że we wrześniu 2015 r., czyli jeszcze w trakcie kampanii parlamentarnej, podczas debaty sejmowej poświęconej kwestii imigrantów, Jarosław Kaczyński, wskazując na zagrożenia związane z ewentualnym napływem ludności z Bliskiego Wschodu i Afryki, stwierdził, że polska pomoc powinna być kierowana do obozów, w których przebywają uchodźcy³. Dodajmy również, że premier Szydło podczas swoich licznych wyjazdów zagranicznych publicznie deklarowała, że Polska jest zainteresowana rozwiązywaniem problemów uchodźców, ale poza granicami Unii Europejskiej (UE). Czyniła to np. podczas

² *Expose premier Beaty Szydło – stenogram*, <https://www.premier.gov.pl/expose-premier-beaty-szydlo-stenogram.html> [26 I 2018].

³ *Kaczyński przeciwny przyjęciu imigrantów. Ostrzega przed szariatem: Czy tego chcecie?*, <http://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/500599,sejm-kaczynski-przeciw-przyjeciu-imigrantow.html> [26 I 2018]; por. P. Bojarski, *Politycy PiS w chęci pomocy dzieciom z Syrii widzą politykę i „lans”*. „Może by prezydent Sopotu sam zaadoptował dziecko?”, „Gazeta Wyborcza”, dodatek „Gazeta Poznań”, 6 II 2017.

szczytu UE – Turcja (Bruksela, XI 2015), czy podczas londyńskiej konferencji „Supporting Syria and the region” (IV 2017). Dodajmy, że stanowisko to nie uległo zmianie nawet po tym, jak Szydło przestała pełnić funkcję szefa rządu⁴.

Analizując *expose* premiera M. Morawieckiego (12 XII 2017), zauważamy, że nie poruszono w nim sprawy pomocy dla poszkodowanych w konfliktach na Bliskim Wschodzie. Wyraźną deklarację realizowania takich starań pod koniec grudnia 2017 r. złożyła natomiast rzecznik rządu Joanna Kopcińska. Podtrzymała przy tym stanowisko, że najlepszą formą wspierania ofiar są działania prowadzone w ich ojczyznach, dodając, że tego oczekują poszkodowani. Ponadto podkreśliła, że niosący pomoc powinien dbać o bezpieczeństwo własnego narodu, i ten priorytet przyświeca właśnie premierowi oraz jego ministrom. W tym samym tonie wypowiadała się wówczas Beata Mazurek, rzeczniczka Klubu Parlamentarnego PiS⁵. Nadmienimy, że w grudniu 2017 r. premier Morawiecki poinformował, iż w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów powstanie Departament ds. Pomocy Humanitarnej, na czele którego stanie minister Beata Kempa z Solidarnej Polski⁶.

Punkt widzenia szefa polskiej dyplomacji na sprawę pomocy humanitarnej dla ofiar działań wojennych na Bliskim Wschodzie był zbieżny z postrzeganiem tej kwestii przez premier Szydło, a później premiera Morawieckiego. Minister Spraw Zagranicznych Witold Waszczykowski w swoim pierwszym *expose* (I 2016), tylko krótko odniósł się do konfliktów na Bliskim Wschodzie, wzmiankując o pomocy, jaką Polska udziela poszkodowanym. Pewnym *novum* w tym wystąpieniu, gdy porównamy je z *expose* premier Szydło, było dostrzeżenie dramatycznej sytuacji mniejszości religijnych w tym regionie, a zwłaszcza chrześcijan⁷. W debacie, która następnie się wywiązała, Waszczykowski, odpowiadając na zarzut zaangażowania zbyt małych środków finansowych na pomoc dla uchodźców, przypomniał, że Polska, jako członek UE, łoży znaczne kwoty na fundusz dla Turcji, w której przebywają syryjscy uciekinierzy⁸. Po raz kolejny

⁴ *Sprzeciwiamy się koncepcji mechanizmu relokacji. Nasze zdanie się nie zmienia*, <http://www.tvp.info/35423785/sprzeciwiamy-sie-koncepcji-mechanizmu-relokacji-nasze-zdanie-sie-nie-zmieni> [27 I 2018].

⁵ *Mazurek: wypowiedzi polityków nienależących do PiS pozostają ich prywatnymi opiniami*, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/stanowisko-pis-w-sprawie-relokacji-uchodzcow,802539.html> [26 I 2018].

⁶ *W KPRM powstaje Departament ds. Pomocy Humanitarnej, na jego czele - Beata Kempa*, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/w-kprm-powstaje-departament-ds-pomocy-humanitarnej-na-jego-czele-beata-kempa/bksleqf> [22 I 2018].

⁷ *Pełna treść expose Witolda Waszczykowskiego*, <http://www.rp.pl/Rzad-PiS/160129236-Pelna-tresc-expose-Witolda-Waszczykowskiego.html> [26 I 2018].

⁸ *Wypowiedzi na posiedzeniach Sejmu. Posiedzenie nr 10 w dniu 29.01.2016 (2. dzień obrad)*, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=10&dzien=2&wyp=002> [27 I 2018].

minister spraw zagranicznych podejmował tę problematykę podczas obrad Sejmu, w dniu 9 II 2017 r. Wówczas to, odnosząc się do zadań polskiej polityki zagranicznej w 2017 r., zaprezentował tę samą linię, co w *expose*⁹. Dodajmy, że polityk ten podejmował problematykę pomocy humanitarnej dla ofiar wojny, np. podczas obrad Rady do Spraw Zagranicznych (Foreign Affairs Council, FAC) w Luksemburgu (IV 2017), gdzie uczestniczył również w lunchu roboczym z Sekretarzem Generalnym Ligi Państw Arabskich – Ahmedem Aboula Gheita¹⁰. Wcześniej zaś powyższą problematykę promował m.in. na Konferencji na rzecz wsparcia Syrii i Regionu, która stanowiła kontynuację londyńskiej konferencji na rzecz pomocy dla Syrii i państw regionu (luty 2016)¹¹. Minister wypowiadał się w tej sprawie również w polskich mediach, w których deklarował konieczność zwiększenia pomocy na rzecz uchodźców z Syrii, ale tych przebywających na terenie Turcji, Jordanii i Libanu¹².

Sprawa pomocy humanitarnej dla ofiar konfliktów na Bliskim Wschodzie była także obiektem namysłu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (RP) – Andrzeja Dudy. Polityk ten, wywodzący się ze środowiska PiS, uważał podobnie, jak Szydło, Morawiecki, Kaczyński czy Waszczykowski, że najlepszym rozwiązaniem w tej sytuacji jest podejmowanie działań pomocowych w miejscach, w których pierwotnie zamieszkują poszkodowani. Postulat ten, choć nie wyartykułowany dosłownie, pobrzmiewał w wystąpieniu Dudy podczas 70. sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych (IX 2015). Dodajmy, że w wywodzie prezydenta przewinął się również temat prześladowań religijnych chrześcijan i jedydów¹³. O potrzebie prowadzenia akcji humanitarnej na Bliskim Wschodzie Duda mówił również podczas otwarcia II Ogólnopolskiego Kongresu Europeistyki w Szczecinie (IX 2017). Uzasadniając swój punkt widzenia, prezydent wskazywał na obawy Polaków przed przymusową relokacją uchodźców,

⁹ *Wypowiedzi na posiedzeniach Sejmu Posiedzenie nr 35 w dniu 09.02.2017 (2. dzień obrad)*, <http://search.sejm.gov.pl/SejmSearch/ADDL.aspx?DoSearchNewByIndex> [27 I 2018].

¹⁰ *Minister Witold Waszczykowski na posiedzeniu Rady do Spraw Zagranicznych (FAC) w Luksemburgu*, http://brukselaue.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/minister_witold_waszczykowski_na_posiedzeniu_rady_do_spraw_zagranicznych_fac_w_luksemburgu [26 I 2018].

¹¹ *Waszczykowski zapowiada dodatkową polską pomoc dla uchodźców*, <https://www.wprost.pl/kraj/10049655/Waszczykowski-zapowiada-dodatkowa-polska-pomoc-dla-uchodzcow.html> [26 I 2018].

¹² *Waszczykowski: Zwiększymy pomoc humanitarną dla uchodźców z Syrii*, <http://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/537983,witold-waszczykowski-zwiekszymy-pomoc-humanitarna-dla-uchodzcow-z-syrii.html> [26 I 2018].

¹³ *Wystąpienie Prezydenta RP na 70. sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych*, <http://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/art,11,wystapienie-prezydenta-rp-w-debacie-generalnej-70-sesji-zgromadzenia-ogolnego-narodow-zjednoczonych.html> [31 I 2018].

wśród których mogą znajdować się muzułmańscy ekstremiści. Był przekonany przy tym, że jej zwolennicy „stają się pośrednio sojusznikami tych sił, które wypędzają uchodźców z ich domów (...) po to, by ich wspólnoty zniknęły z miejsc, gdzie funkcjonowały przez wieki, jak np. chrześcijanie w Syrii”¹⁴. Propozycja prezydenta prowadzenia akcji humanitarnej poza granicami Unii Europejskiej, obecna jest również w wywiadzie dla Chinese Central Television (XI 2015) oraz w wypowiedziach na łamach tygodników „Wprost” (II 2016) i „Do Rzeczy” (VII 2017)¹⁵. Warto zauważyć jednak, że w wywiadzie dla „Washington Post” (III 2016), Duda – co prawda – deklaruje wolę Polski wspierania potrzebujących, ale nie precyzuje, czy te działania powinny być podejmowane na Bliskim Wschodzie, w krajach członkowskich UE, czy równocześnie w tych dwóch lokacjach¹⁶.

Gdy chodzi o koalicjantów PiS, to analogiczny punkt widzenia na sprawę pomocy humanitarnej dla ofiar konfliktów na Bliskim Wschodzie, prezentuje Zbigniew Ziobro – lider Solidarnej Polski. Przypomnijmy, że podczas konwencji programowej partii (X 2017) jednoznacznie opowiedział się za prowadzeniem działań pomocowych poza granicami UE¹⁷. Zbliżone stanowisko w tej sprawie zajął Jarosław Gowin – prezes Polski Razem. W wypowiedzi dla Polskiej Agencji Prasowej (IX 2015) dopuszczał, co prawda, możliwość przyjęcia w Polsce 2 tys. uchodźców z Syrii, ale wyłącznie chrześcijan oraz jezydów¹⁸. Nie precyzował jednak, czy ich pobyt ma być stały, czy też czasowy. Zaledwie tydzień później, w wywiadzie dla Agencji Informacyjnej Polska Press (IX 2015), polityk podkreślił potrzebę niesienia pomocy ofiarom konfliktów na Bliskim Wschodzie,

¹⁴ *Wystąpienie Prezydenta RP podczas uroczystego otwarcia II Ogólnopolskiego Kongresu Europeistyki w Szczecinie*, <http://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/art,286,wystapienie-prezydenta-rp-podczas-uroczystego-otwarcia-ii-ogolnopolskiego-kongresu-europeistyki-w-szczecinie.html> [31 I 2018].

¹⁵ *Wywiad dla CCTV: Jeżeli chcesz osiągnąć korzyści – musisz się zaangażować*, <http://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wywiady/art,30,wywiad-dla-cctv-jezeli-chcesz-osiagnac-korzysci---musisz-sie-zaangazowac.html> [31 I 2018]; *„Musimy wykazać się konsekwencją i dbać o interesy Polaków”*, <http://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wywiady/art,41,musimy-wykazac-sie-konsekwencja-i-dbac-o-interesy-polakow.html> [31 I 2018]; *Wywiad prezydenta dla tygodnika „Do Rzeczy”*, <http://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wywiady/art,113,wywiad-prezydenta-dla-tygodnika-do-rzeczy.html> [31 I 2018].

¹⁶ *Wywiad prezydenta Andrzeja Dudy w „Washington Post”*, <http://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wywiady/art,49,wywiad-prezydenta-andrzeja-dudy-w-washington-post.html> [31 I 2018].

¹⁷ *Konwencja Solidarnej Polski [RELACJA]*, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/konwencja-solidarnej-polski-relacja/y2cp7h3> [3 II 2018].

¹⁸ *Gowin: Polska powinna przyjąć uchodźców: to mogą być chrześcijanie, jazydzi, ale nie muzułmanie*, <https://wpolityce.pl/polityka/264616-gowin-polska-powinna-przyjac-uchodzcow-to-moga-byc-chrzescijanie-jazydzi-ale-nie-muzulmanie> [3 II 2018].

a nawet udzielenia im schronienia w przejściowych obozach, z których po nawiązaniu pokoju byłiby odsyłani do swoich pierwotnych miejsc zamieszkania¹⁹. Gowin, nie określił wprost dokładnej lokalizacji miejsc schronienia, jednakże dodał: „Mam nadzieję, że NATO pod auspicjami ONZ wyśle wojska na Bliski Wschód i uczyni to realnym”²⁰. W tym kontekście wyraźna staje się intencja polityka, którą już w otwartej formie przedstawiona została w studiu telewizyjnym TVN24 (VI 2017). Gowin stwierdził wówczas, że najlepszą formą pomocy, która zarazem powstrzyma falę migracyjną, są działania podejmowane w miejscu wystąpienia problemu²¹. Dodajmy, że pod koniec 2017 r., czyli po powołaniu na urząd premiera Morawieckiego, Gowin już jako lider Porozumienia, zadeklarował potrzebę podjęcia dyskusji w rządzie nad sprawami pomocy dla syryjskich chrześcijan oraz dzieci – ofiar konfliktu, które chciał wysłać na leczenie w polskich szpitalach²².

Inicjatywy rządowe

Pomoc humanitarna na rzecz Jordanii, Libanu, Iraku i Syrii realizowana jest wielotorowo, za pośrednictwem polskich placówek dyplomatycznych, wyspecjalizowanych służb państwowych, międzynarodowych organizacji humanitarnych²³ oraz organizacji pozarządowych²⁴. Obejmują one: „wpłaty wielostronne

¹⁹ Lider Polski Razem krytycznie odnosił się do określania przybyszów z Bliskiego Wschodu i Afryki mianem uchodźców. W licznych wypowiedziach konsekwentnie powtarzał, że większość z uciekinierów to wyłącznie imigranci ekonomiczni, z których wielu nie chce się asymilować z europejskimi społeczeństwami, udzielającymi im schronienia.

²⁰ Jarosław Gowin: *Protestuję przeciwko używaniu słowa uchodźcy, bo większość to imigranci ekonomiczni*, <http://www.polskatimes.pl/artukul/7827307,jaroslaw-gowin-protestuje-przeciwko-uzywaniu-slowa-uchodzcy-bo-wiekszosc-to-imigranci-ekonomiczni,id,t.html> [3 II 2018].

²¹ „W sprawie uchodźców mam inne zdanie niż biskupi i Ojciec Święty”, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/wicepremier-i-minister-jaroslaw-gowin-o-uchodzcach,750264.html> [3 II 2018].

²² Gowin ws. uchodźców: *Może zbyt kategorycznie wdrażaliśmy do tej pory nasze racje. Potrzebny dialog w rządzie*, <http://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/565540,gowin-potrzebny-jest-wewnatrzradowy-dialog-ws-pomocy-uchodzc.com.html> [3 II 2018].

²³ UN OCHA, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża (MKCK), Urząd Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców (UNHCR) i Agenda Narodów Zjednoczonych dla Pomocy Uchodźcom Palestyńskim na Bliskim Wschodzie (UNRWA) (*Odpowiedź na interpelację nr 2219 w sprawie polskiej pomocy dla uchodźców przebywających w obozach w krajach graniczących z Syrią*, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=66382F7B> [3 II 2018].

²⁴ Dystrybucja środków finansowych realizowana jest w oparciu o przepisy art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.

do organizacji międzynarodowych; dofinansowanie przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych (MSZ) projektów humanitarnych realizowanych przez polskie organizacje pozarządowe²⁵; system małych grantów²⁶, czyli projekty realizowane przez polskie placówki dyplomatyczne²⁷. Ponadto, na arenie międzynarodowej polski MSZ zabiega, aby „sprawa ochrony praw osób należących do mniejszości religijnych, w tym chrześcijan, była przedmiotem zainteresowania i wspólnych działań UE i Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), tj. Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa i Rady Praw Człowieka²⁸. Działania te odzwierciedlają stanowisko Rządu RP zawarte w *Wieloletnim programie współpracy rozwojowej na lata 2016-2020*, przyjętym przez Radę Ministrów 6 X 2016 r. Nadmienimy, że w rozdziale piątym tego dokumentu znajduje się wyraźna deklaracja kontynuowania pomocy, zwłaszcza dla uchodźców syryjskich²⁹.

W 2015 r. rząd B. Szydło realizował działania pomocowe dla potrzebujących na Bliskim Wschodzie, z których część wdrożona została jeszcze przez ekipę premier E. Kopacz. Przypomnijmy, że pod koniec marca 2015 r. MSZ ogłosiło konkurs „Pomoc humanitarna 2015”. Oczekiwano, że jego zwycięzcy realizować będą m.in. działania humanitarne na rzecz uchodźców syryjskich, którzy znaleźli schronienie na terytorium Jordanii i Libanu. Przedsięwzięcia planowano wesprzeć kwotą 2 mln PLN³⁰. W postępowaniu konkursowym, które wyniki upubliczniono na początku maja, finansowanie uzyskały dwa projekty przygotowane przez Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej (PCPM), o łącznej wartości blisko 1,9 mln PLN. Podjęte w ich ramach działania polegały na zabezpieczeniu miejsc do zamieszkania dla uchodźców oraz udzielenie im pomocy w zakresie „ochrony zdrowia, dostępu do edukacji i przygotowania do warunków zimowych”³¹.

Pod koniec 2015 r. MSZ ogłosiło konkurs na realizację zadania publicznego „Pomoc humanitarna na Bliskim Wschodzie 2016”, którego rozstrzygnięcie

²⁵ Organizacje pozarządowe to podstawowe narzędzie niesienia przez Polskę pomocy humanitarnej kanałem bilateralnym (*Odpowiedź na interpelację nr 2219 w sprawie polskiej pomocy dla uchodźców przebywających w obozach w krajach graniczących z Syrią*, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=66382F7B> [26 I 2018]).

²⁶ Szerzej: *System małych grantów*, <https://www.polskapomoc.gov.pl/System,malych,grantow,1537.html> [3 II 2018].

²⁷ *Odpowiedź na interpelację nr 2219 w sprawie...*, *op. cit.*

²⁸ *Ibidem.*

²⁹ *Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2016-2020*, https://www.polskapomoc.gov.pl/download/files/Dokumenty_i_Publikacje/Program_wieloletni_2016-2020/WPWR_2016-2020_v3_RM.pdf [22 I 2018], s. 33.

³⁰ *Konkurs na realizację zadania „Pomoc humanitarna 2015”*, <http://www.polskapomoc.gov.pl/Konkurs,na,realizacje,zadania,Pomoc,humanitarna,2015,2227.html> [26 I 2018].

³¹ *Wyniki konkursu „Pomoc humanitarna 2015”*, <http://www.polskapomoc.gov.pl/Wyniki,konkursu,Pomoc,humanitarna,2015,2258.html> [26 I 2018].

nastąpiło na początku lutego 2016 r. Wsparcie w wysokości 4 mln PLN miało być udzielone osobom wewnątrznie przesiedlonym i/lub uchodźcom oraz ludności lokalnej w zakresie: zdrowia i żywienia, edukacji i opieki społecznej, schronienia, sektora wody, sanitariatów i higieny³². W efekcie postępowania kwalifikacyjnego wyłoniono projekty, których adresatami byli: syryjscy uchodźcy w Libanie i Jordanii, wewnątrzni uchodźcy w Autonomicznym Regionie Irackiego Kurdystanu oraz uboga, miejscowa ludność na terenach, w których planowano udzielanie ww. pomocy. Działania te oszacowano na łączną kwotę 3,97 mln PLN. Ich realizację zlecono: Caritas Polska (CP), Polskiej Misji Medycznej (PMM) i Fundacji Wolna Syria³³.

W czerwcu 2016 r. zostały zainicjowane kolejne aktywności ze strony MSZ na rzecz ofiar bliskowschodnich konfliktów. Przekazano wówczas do publicznej wiadomości komunikat o wszczęciu postępowania dotacyjnego w ramach projektu „Pomoc humanitarna na Bliskim Wschodzie i Ukrainie 2016”, który miał być realizowany sekwencyjnie w latach 2016–2017. Przewidziano na ten cel odpowiednio w 2016 r. 7,5 mln PLN, a w 2017 r. 15 mln PLN. Na Bliskim Wschodzie inicjatywy pomocowe miały być realizowane w Jordanii, Libanie oraz Autonomicznym Regionie Irackiego Kurdystanu. Projekt przewidywał działania o charakterze edukacyjnym, prozdrowotnym, a także mające na celu zapewnienie schronienia potrzebującym³⁴. Do realizacji zakwalifikowano projekty przygotowane przez CP, PCPM oraz PMM. W 2016 r. kwota ich dofinansowania wyniosła blisko 5,8 mln PLN, a w 2017 około 11,5 mln PLN³⁵.

Na początku czerwca 2017 r. MSZ ogłosiło konkurs „Pomoc humanitarna na Bliskim Wschodzie i Ukrainie 2017”. Jego celem miało być podjęcie dwuetapowych działań humanitarnych w latach 2017–2018, skierowanych do „uchodźców lub/i osób przesiedlonych wewnątrznie oraz do co najmniej 30% ludności lokalnej (jako grupy beneficjentów ostatecznych)”³⁶. Na realizację tego

³² *Konkurs na realizację zadania publicznego „Pomoc humanitarna na Bliskim Wschodzie 2016”*, http://www.msz.gov.pl/pl/ministerstwo/konkursyministra/konkurs_na_realizacje_zadania_publicznego__pomoc_humanitarna_na_bliskim_wschodzie_2016 [26 I 2018].

³³ *Wyniki konkursu „Pomoc humanitarna na Bliskim Wschodzie 2016”*, http://www.msz.gov.pl/pl/ministerstwo/konkursyministra/wyniki_konkursu__pomoc_humanitarna_na_bliskim_wschodzie_2016 [26 I 2016].

³⁴ *Konkurs na realizację zadania „Pomoc humanitarna na Bliskim Wschodzie i Ukrainie 2016”*, <https://www.polskapomoc.gov.pl/Konkurs,na,realizacje,zadania,Pomoc,humanitarna,na,Bliskim,Wschodzie,i,Ukrainie,2016,2501.html> [26 I 2018].

³⁵ *Wyniki konkursu „Pomoc humanitarna na Bliskim Wschodzie i Ukrainie 2016”*, <https://www.polskapomoc.gov.pl/Wyniki,konkursu,Pomoc,humanitarna,na,Bliskim,Wschodzie,i,Ukrainie,2016,2521.html> [26 I 2018].

³⁶ *Konkurs „Pomoc humanitarna na Bliskim Wschodzie i Ukrainie 2017”*, http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polska_pomoc/konkurs__pomoc_humanitarna_na_bliskim_wschodzie_i_ukrainie_2017 [26 I 2018].

przedsięwzięcia przewidziano kwotę 12 mln PLN, z czego dla potrzebujących na Bliskim Wschodzie wyasygnowano około 8,5 mln złotych. Zwycięskie projekty obejmują działania podejmowane w: Libanie (prowincja Akkar), Jordanii (gubernia Zarqa) oraz Autonomicznym Regionie Irackiego Kurdystanu (prowincje Erbil, Dohuk i Diyala). Inicjatywy te dotyczą: zabezpieczenia dachu nad głową dla uchodźców i osób przesiedlonych, zapewnienia dostępu do opieki zdrowotnej, a w tym ginekologicznej, nad matką, noworodkiem i dzieckiem, poprawienie warunków higienicznych uchodźców, edukację medyczną, a także pomoc dla najuboższej ludności lokalnej w zakresie schronienia. Za ich realizację odpowiadają: PCPM, CP, PMM i Polska Akcja Humanitarna (PAH)³⁷.

Podkreślmy, że nie była to jedyna inicjatywa MSZ o takim charakterze w 2017 r. Już bowiem w sierpniu ogłoszono kolejny konkurs – „Pomoc humanitarna na Bliskim Wschodzie w zakresie przygotowania ludności do zimy 2017”. W informacji dotyczącej jego wszczęcia, podobnie zresztą, jak w czerwcowym konkursie, zdefiniowano beneficjentów wsparcia. Przy czym doprecyzowano, że pomoc dla ludności lokalnej musi zawierać się w przedziale pomiędzy 30 a 40% kosztów. MSZ zaplanowało dofinansowanie tego projektu kwotą 4,5 mln PLN³⁸. Także i tym razem postanowiono wesprzeć potrzebujących w libańskiej prowincji Akkar, a także w Dolinie Beka, Górach Libanu oraz na przedmieściach Bejrutu. W wyniku procedury kwalifikacyjnej dofinansowanie uzyskały dwa projekty Fundacji Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej, które oszacowano na blisko 3 mln PLN. Zaplanowano, że działania na rzecz syryjskich uchodźców i ludności miejscowej obejmują zapomogi celowe na przygotowanie do warunków zimowych³⁹.

Inicjatywy pozarządowe

W dzieło pomocy humanitarnej dla ofiar konfliktów na Bliskim Wschodzie włączyły się również polskie organizacje pozarządowe, a wśród nich Polska Akcja Humanitarna, której prezesem jest Janina Ochojska-Okońska. W 2015 r. PAH w syryjskich prowincjach Idlib i Hama dystrybuowała wśród uchodźców wewnętrznych: materace, koce i namioty, paczki z artykułami higienicznymi.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Konkurs „Pomoc humanitarna na Bliskim Wschodzie w zakresie przygotowania ludności do zimy 2017”, http://www.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/wiadomosci/dobre_2_lata_w_polskiej_polityce_zagranicznej [23 I 2018].

³⁹ Wyniki konkursu „Pomoc humanitarna na Bliskim Wschodzie w zakresie przygotowania ludności do zimy 2017”, http://www.msz.gov.pl/pl/ministerstwo/konkursyministra/wyniki_konkursu__pomoc_humanitarna_na_bliskim_wschodzie_w_zakresie_przygotowania_ludnosci_do_zimy_2017 [26 I 2018].

Ponadto, dostarczała wodę oraz sprzęt do jej uzdatniania, przesyłania i magazynowania, remontowała toalety, prowadziła szkolenia z zakresu higieny, dystrybuowała żywność oraz produkty do jej wytwarzania. Dotacje na te przedsięwzięcia pochodziły z: Komisji Europejskiej, Norwegian Church Aid, Agence d'Aide à la coopération technique et au développement, Arche Nova, UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund), People in Peril Association, GOAL Global, World Food Programme, International Paper Polska Sp. z o.o. W tym samym roku ze środków indywidualnych ofiarodawców odbudowano również cztery klasy w szkole dla dziewcząt w Bsamis⁴⁰.

Z kolei, w 2016 r. PAH prowadziła swoją misję w prowincji Aleppo, a także kontynuowała ją w prowincjach Idlib oraz Hama. Uchodźcom wewnętrznym zapewniono: pomoc medyczną, paczki z produktami nieżywnościowymi, paczki żywnościowe (w tym również dla rodzin goszczących uciekinierów), dostawy produktów do wytwarzania żywności, dostęp do czystej wody i toalet. Działania te wspierały: Caritas Czech Republic, UNICEF, Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Koordynacji Pomocy Humanitarnej, GOAL, Klub PAH SOS, Dyrekcja Generalna Komisji Europejskiej ds. Pomocy Humanitarnej i Ochrony Ludności, Norwegian Church Aid, arche no Va, darczyńcy indywidualni, darczyńcy komercyjnego (Early Stage). PAH wspomagała także mieszkańców wschodniego Mosulu, którym dostarczono paczki żywnościowe, sfinansowane przez darczyńców skupionych w Klubie PAH SOS. Ponadto, w Turcji, w dystrykcie Akcakele, prowadziła świetlicę, w której realizowano terapię psychologiczną dla dzieci przybyłych z Syrii i Iraku. Działania te zostały pokryte ze środków darczyńcy komercyjnego (VISA)⁴¹. W 2017 r. PAH kontynuowała działania w Syrii, których celem było m.in. zapewnienie dostępu do czystej wody⁴².

Kolejną organizacją pozarządową prowadzącą działania humanitarne na Bliskim Wschodzie jest stowarzyszenie Polska Misja Medyczna, założona w 1999 r. przez wolontariuszy lekarzy i pielęgniarki, której prezesem jest Ewa Piekarska. W 2016 r. realizowała ona trzy programy, które finansowane były ze środków MSZ. Pierwszy – „Wsparcie podstawowej opieki medycznej w dziedzinie medycyny rodzinnej, edukacji medycznej i poprawy warunków higienicznych w prowincji Diyala dla uchodźców wewnętrznych i ludności lokalnej”, realizowany był w Autonomicznym Regionie Irackiego Kurdystanie, w prowincji Diyala dystryktu Khanaqeen. PMM z otrzymanych środków sfinansowała pracę

⁴⁰ *Polska Akcja Humanitarna. Raport za 2015 rok*, https://www.pah.org.pl/app/uploads/2017/06/2017_PAH_RAPORT_PL_2015-1.pdf [7 II 2018], s. 7–12.

⁴¹ *Polska Akcja Humanitarna. Raport za 2016 rok*, https://www.pah.org.pl/app/uploads/2017/09/2017_PAH_RAPORT_2016_PL.pdf [7 II 2018], s. 11.

⁴² *2017 – Syria – woda*, <https://www.pah.org.pl/2017-syria-woda/> (7 II 2018); *2017/2018 – Syria – woda*, <https://www.pah.org.pl/20172018-syria-woda/> [7 II 2018].

kliniki mobilnej, która udzielała porad medycznych oraz prowadziła działania w zakresie edukacji higienicznej. Ponadto, dostarczyła 4 tys. pakietów czystości potrzebującym oraz zaopatrzenie dla jedynego szpitala w dystrykcie Khanaqeen, w postaci aparatury medycznej i sprzętu niezbędnego do ratowania życia. Izba zdrowia w Jalawlah otrzymała od PMM rentgen dentystryczny, EKG oraz sterylizator⁴³.

Drugi projekt – „Zdrowy impuls II”, obliczony na wsparcie podstawowej opieki zdrowotnej dla ludności dotkniętej kryzysem syryjskim w Libanie był realizowany z partnerem lokalnym – libańską organizacją Amel, która w 2016 r. była nominowana do Pokojowej Nagrody Nobla. W jego ramach realizowano pomoc dla syryjskich uchodźców oraz niezamożnej ludności w przychodni Haye el Sellom, usytuowanej w biednej dzielnicy Libanu. Placówka ta została zaopatrzona również w aparaturę diagnostyczną, „zestaw chirurgicznych narzędzi do szycia, zestaw narzędzi ginekologicznych, ciśnieniomierze, lodówkę, klimatyzator, jak również komputer”⁴⁴. Trzecia inicjatywa nosiła nazwę „Wsparcie podstawowej opieki medycznej i poprawa warunków higienicznych w prowincji Diyala dla uchodźców wewnętrznych i ludności lokalnej”. Adresowana była do kobiet w ciąży w Autonomicznym Regionie Irackiego Kurdystanu w prowincji Diyala dystryktu Khanaqeen, dla których uruchomiono drugą klinikę mobilną. Także i tym razem prowadzono szkolenia z zakresu edukacji higienicznej, jak również kontynuowano zaopatrywanie jedynego szpitala w dystrykcie Khanaqeen, w sprzęt medyczny (defibrylator, chirurgiczna pompa ssąca, kardiomonitor oraz nowoczesny rentgen dentystryczny)⁴⁵.

PMM w 2017 r. kontynuowało działalność pomocową w regionie Bliskiego Wschodu. Na jego początku zakupiono w Turcji środki znieczulające i przeciwbólowe, a także opatrunki, które dostarczono syryjskim lekarzom⁴⁶. Ponadto, do Syrii udały się dwie lekarki, w celu dokonania kwalifikacji chorych dzieci z Aleppo, których leczenie zaplanowano w Krakowie, Sopocie i Gdańsku⁴⁷. Dodajmy, że PMM w sierpniu rozpoczęła zbiórkę pieniędzy na protezy i operacje

⁴³ *Roczne sprawozdanie merytoryczne z działalności stowarzyszenia „Polska Misja Medyczna”*, Kraków 2017, s. 3–4.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 5.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 9–10.

⁴⁶ PMM współpracuje z organizacją lekarzy syryjskich Balsam Mediorg.

⁴⁷ *Polska Misja Medyczna leci po dzieci z Aleppo. „Przejdą operacje ratujące ich życie”*, <https://wiadomosci.wp.pl/polska-misja-medyczna-leci-po-dzieci-z-aleppo-przejda-operacje-ratujace-ich-zycie-6087964774704257a> (9 II 2018); *Polska Misja Medyczna wyleciała do Turcji. Po leki dla dzieci z Aleppo*, <http://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,21337841,polska-misja-medyczna-wyleciala-do-turcji-po-leki-dla-dzieci.html?disableRedirects=true> [9 II 2018].

dla dzieci z Aleppo⁴⁸, z których część postanowiono hospitalizować w Turcji⁴⁹. PMM w 2017 r. prowadziła również działania w Autonomicznym Regionie Irackiego Kurdystanu. W styczniu podjęła decyzję o zakupie nowoczesnego gabinetu stomatologicznego, który następnie zamontowano w szpitalu w Khanaqeen. W marcu rozpoczęły w nim pracę dwie polskie dentystki wraz z dwójką kurdyjskich stomatologów, udzielając bezpłatnej pomocy potrzebującym⁵⁰. Z kolei, w październiku uruchomiono w obozie Alwand jeden bezpłatny gabinet stomatologiczny, rozpoczęto także działania edukacyjne wśród uchodźców dotyczące higieny jamy ustnej⁵¹.

W regionie Bliskiego Wschodu pracę humanitarną prowadzi również największa polska organizacja pozarządowa – Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej (PCPM), którego prezesem jest Wojciech Wilk. W 2015 r. PCPM realizowało dwa projekty w Libanie, których beneficjentami byli syryjscy uchodźcy, na łączną kwotę prawie 2 mln PLN. Były to programy „Zabezpieczenie dachu nad głową dla uchodźców syryjskich w Libanie, w tym uchodźców zagrożonych bezdomnością” oraz „Pomoc dla uchodźców syryjskich w Libanie w zakresie ochrony zdrowia, dostępu do edukacji i przygotowania do warunków zimowych”. Działania te miały na celu zapewnienie im: dachu nad głową (prowincja Akkar i dolina Bekka)⁵², dostępu do opieki zdrowotnej (prowincja Akkar) oraz dostępu szkolnictwa na poziomie podstawowym. Podkreśliły, że w wyniku podjętych działań zapobieżono przypadkom śmierci z wychłodzenia w okresie zimowym⁵³.

W 2016 r. PCPM kontynuowało wsparcie dla syryjskich uchodźców w Libanie, przeznaczając na ten cel kwotę blisko 5 mln PLN. Z tych środków zrealizowano trzy programy: „Dostęp do edukacji zawodowej, zabezpieczenie dachu nad

⁴⁸ *Protezy dla syryjskich dzieci. Polska Misja Medyczna organizuje zbiórkę*, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/polska-misja-medyczna-organizuje-zbiorke-na-protezy-dla-dzieci-z-syrii,767152.html> (9 II 2018).

⁴⁹ *Polska Misja Medyczna będzie pomagać syryjskim dzieciom po amputacjach*, <http://zdrowie.radiozet.pl/Medycyna/Polska-Misja-Medyczna-pomoze-dostac-nowe-protezy-dzieciom-z-Aleppo> (9 II 2018).

⁵⁰ *Polscy dentyści leczyli na misji w irackim Kurdystanie*, <http://www.rynekzdrowia.pl/Po-godzinach/Polscy-dentyści-leczyli-na-misji-w-irackim-Kurdystanie,172262,10.html> (6 II 2018).

⁵¹ *PMM uruchomiła gabinet w Kurdystanie*, <http://dentonet.pl/pmm-uruchomila-gabinet-stomatologiczny-kurdystanie> (9 II 2018).

⁵² W ramach tej akcji wspomagano również rodziny, które nie były w stanie opłacić wynajmu lokum. W tym miejscu należy przypomnieć, że libańskie władze nie zgadzały się na tworzenie obozów dla uchodźców, zmuszając ich do samodzielnego najmu mieszkań, co w licznych wypadkach, zwłaszcza w obliczu trudności ze znalezieniem pracy, prowadziło uciekinierów do szybkiego zubożenia.

⁵³ *PCPM. Raport merytoryczny za 2015 r.*, http://pcpm.org.pl/pliki2015/2015/10/Raport_2015_gotowe_kompresja.pdf (9 II 2018), s.12–13.

głową oraz poprawa bezpieczeństwa w obozach namiotowych”, „Zabezpieczenie dachu nad głową dla uchodźców syryjskich żyjących poniżej granicy ubóstwa oraz dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej”, „Wsparcie dla eksmitowanych rodzin uchodźców syryjskich i innych objętych szczególną ochroną”. Podobnie, jak rok wcześniej, zadbano o wsparcie wynajmu mieszkań przez rodziny z prowincji Akkar i doliny Bekka, co także wpłynęło na poprawę sytuacji materialnej libańskich rodzin. Ponadto, zorganizowano szkolenia przeciwpożarowe, z których korzystali nie tylko syryjscy uciekinierzy, ale także libańscy strażacy – ochotnicy z Oddziału Obrony Cywilnej w Qobayat oraz strażacy z Oddziału Obrony Cywilnej w Hissa. PCPM zakupiło również karetkę pogotowia dla chrześcijańskiego miasteczka Al-Qaa, w którym prowadzone były także szkolenia dla medyków – wolontariuszy⁵⁴. Ponadto, wspierało finansowo udzielanie pomocy medycznej potrzebującym za pośrednictwem kliniki w Bire oraz kliniki mobilnej, zajęcia wyrównawcze dla dzieci, wyposażenie centrum edukacyjnego w Al-Qaa oraz zakończyło budowę centrum szkoleń w Bire⁵⁵.

W 2017 r. PCPM kontynuowała wsparcie dla syryjskich uchodźców w Libanie, udzielając jednocześnie pomocy rdzennym mieszkańcom tego kraju. Jedną z form tych działań były „programy czasowego zatrudnienia, gdzie uchodźcy syryjscy i Libańczycy angażowani są w prace budowlane oraz roboty publiczne, realizowane pod nadzorem samorządów lokalnych”⁵⁶. Podobnie, jak w latach 2015 i 2016 działania te obejmowały zapewnienie uciekinierom dachu nad głową, zakup opału i odzieży dla dzieci, pokrycie kosztów leczenia dzieci i dorosłych, oraz zapewnienie dzieciom bezpłatnej edukacji, a dorosłym szkoleń zawodowych.

Kolejną organizacją realizującą pomoc humanitarną na Bliskim Wschodzie jest Fundacja Wolna Syria, która została zarejestrowana w sierpniu 2013 r., przy czym wiele osób, które z nią współpracują niosły pomoc Syryjczykom już w 2011 r. Fundacja nie posiada statusu organizacji pożytku publicznego, swoją działalność prowadzi głównie za granicą RP. Całość zgromadzonych środków przeznacza na realizację celów statutowych – bezpośrednią pomoc dla poszkodowanych w wojnie domowej w Syrii, a prezesem jej zarządu jest dr Samer Marsi⁵⁷. W 2015 r. dostarczyła do Syrii środki medyczne oraz dwa transporty zawierające odzież, obuwie, koce, zabawki i środki medyczne (20 ton), na kwotę

⁵⁴ Z tej pomocy medycznej korzystają nie tylko mieszkańcy Al-Qaa, ale także osoby z otaczających tę miejscowość obozów namiotowych (ok. 30 tys. osób).

⁵⁵ PCPM. *Raport merytoryczny za 2016 r.*, http://pcpm.org.pl/pliki2015/2015/10/raport_a4_www.pdf [10.02.2018], s. 10–13.

⁵⁶ *Liban: Pomoc dla uchodźców syryjskich*, <http://pcpm.org.pl/pomoc-humanitarna/liban-pomoc-dla-uchodzcow-syryjskich> [10.02.2018].

⁵⁷ *O Fundacji*, <http://www.wolnasyria.org/o-nas> [7 II 2018].

około 99 tys. PLN⁵⁸. W następnym roku pomoc była kierowana do uchodźców przebywających w Irbid, w Jordanii (opieka psychologiczna) oraz do Polaków mieszkających w Syrii, którzy postanowili przyjechać do RP. Łącznie na te cele wyasygnowano około 79 tys. PLN⁵⁹.

W pomoc humanitarną dla potrzebujących na obszarze Bliskiego Wschodu włączyła się również Fundacja Orla Straż (OS), której założycielem jest komandor podporucznik rezerwy Bartosz Rutkowski. Jej głównymi adresatami są jezydzi oraz chrześcijanie, a także bliscy żołnierzy ochotników walczących z islamistami⁶⁰. Nadmienimy, że Rutkowski jest zdecydowanym zwolennikiem prowadzenia akcji humanitarnej w miejscach schronienia, w których znajdują się ofiary konfliktu. Jego zdaniem, pozwala to efektywniej wykorzystać zgromadzone środki, a także trafniej odpowiadać na potrzeby poszkodowanych⁶¹. W październiku 2016 r. OS dostarczyła pomoc medyczną do trzech chrześcijańskich jednostek wojskowych, oddziału Peszmergi oraz cywilów jezydzkich (obozy pod Dahuk). W grudniu wraz z Fundacją Pomocy Dzieciom w Żywcu pomagała w utworzeniu szwalni dla jezydzkich kobiet⁶². Na początku 2017 r. OS dostarczyła ciepłą odzież dla żołnierzy koalicji antyterrorystycznej i dzieci w Sindżarze, a także wspólnie z Fundacją Pomocy Dzieciom w Żywcu rozpoczęła zbiórkę pieniędzy na remont i wyposażenie szkoły podstawowej w Alkusz⁶³. W maju OS wraz z Yezidi Human Rights Organization - International zaopatrzyła w środki finansowe rodziny w Sindżarze oraz dzieci w piłki i zabawki⁶⁴. Jesienią 2017 r. zelektryfikowała wieś Jafriyya⁶⁵.

⁵⁸ Fundacja Wolna Syria. *Sprawozdanie finansowe za rok zakończony dnia 31 grudnia 2015 roku*, http://www.wolnasyria.org/images/pdf3/sprawozdanie_2015.pdf [7 II 2018], s. 4–5.

⁵⁹ Fundacja Wolna Syria. *Sprawozdanie finansowe za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku*, http://www.wolnasyria.org/images/pdf2/sprawozdanie_2016.pdf [7 II 2018], s. 5.

⁶⁰ Fundacja wspiera również żołnierzy ochotników koalicji antyterrorystycznej, a także ich rodziny. Na jej stronie internetowej czytamy: „Fundacja Orla Straż wyposaża te jednostki w profesjonalne polowe apteczki osobiste, plecaki medyczne i środki ochrony osobistej dla ratowników, jak również szkoli ich z Ratownictwa w Warunkach Pola Walki. Przekazujemy im także ciepłe kurtki, bieliznę oraz obuwie wojskowe”; *Misja Fundacji Orla Straż*, <http://www.orlastraz.org/nasza-misja> (4 II 2018); szerzej: *Dostarczamy sprzęt medyczny żołnierzom chrześcijańskim*, <http://www.orlastraz.org/dostarczamy-sprzet-medyczny-dla-zolnierzy-chrzescijanskich> [4 II 2018].

⁶¹ *Polska pomoc chrześcijanom i jazydom w Iraku i Syrii*, <https://www.siepomaga.pl/polska-pomoc> [4 II 2018].

⁶² *Archiwum. Październik 2016*, <http://www.orlastraz.org/2016/10> [10 II 2018]; *Archiwum. Grudzień 2016*, <http://www.orlastraz.org/2016/12> [10 II 2018].

⁶³ *Archiwum. Styczeń 2017*, <http://www.orlastraz.org/2017/02> (10 II 2018); *Archiwum. Luty 2017*, <http://www.orlastraz.org/2017/02> [10 II 2018].

⁶⁴ *Archiwum. Maj 2017*, <http://www.orlastraz.org/2017/05> [10 II 2018].

⁶⁵ *Archiwum. Październik 2017*, <http://www.orlastraz.org/2017/10> [10 II 2018].

W nurcie polskiej pomocy humanitarnej dla ofiar konfliktów na Bliskim Wschodzie obecne są również kościoły oraz organizacje chrześcijańskie. Niektóre z działań podejmowanych przez te wspólnoty mają wymiar ekumeniczny. I tak, np. w marcu 2017 r., z inicjatywy katolickiego bp. Józefa Kupnego podpisana została ekumeniczna deklaracja współpracy w ramach projektu „Dar dla Aleppo”. Jej sygnatariuszami byli biskupi reprezentujący Kościoły: katolicki, ewangelicko-augsburski, prawosławny oraz grekokatolicki⁶⁶. Tej inicjatywie, której wiodącym partnerem jest Papieskie Stowarzyszenie Pomoc Kościołowi w Potrzebie, przyświeca cel odbudowy oraz wyposażenia w sprzęt medyczny szpitala św. Ludwika w Aleppo⁶⁷. Warto nadmienić, że sekcja polska przywołanej powyżej organizacji aktywnie uczestniczy również w pozyskiwaniu środków dla potrzebujących w tym regionie, np. opału dla syryjskich oraz irackich uchodźców, którzy znaleźli schronienie w Ribli, mleka i pieluch dla dzieci uciekinierów, którzy skryli się w północnej części Syrii⁶⁸, a także paczek świątecznych dla dzieci z Aleppo⁶⁹.

Największą katolicką organizacją charytatywną w RP jest Caritas Polska (CP), która uczestniczy nie tylko w programach rządowych dla ofiar konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie, ale także realizuje własne przedsięwzięcia w tym regionie. W 2015 r. pomoc ta obejmowała działania podejmowane w: Irackim Kurdystanie – obozy Kabertoo 1 i 2 w rejonie Dohuku (pomoc medyczna adresowana była do jezydów i chrześcijan, a za jej realizację odpowiadała Mobilna Klinika im. Bł. Ks. J. Popiełuszki); Libanie (wsparto finansowo 80 najbardziej potrzebujących rodzin uchodźców irackich, którzy znaleźli schronienie w regionie Mount Lebanon); Syrii (sfinansowano 10-miesięczne funkcjonowanie Centrum Medycznego Bap Sharki w Damaszku)⁷⁰.

W listopadzie 2016 r. CP zainicjowała spersonalizowany program pomocy „Rodzina Rodzinie”, będący odpowiedzią na apel papieża Franciszka o przyjęcie rodzin syryjskich przez parafie. Działania te polegają „na objęciu wsparciem rodzin poszkodowanych w wyniku konfliktu zbrojnego w Syrii, przez rodziny, wspólnoty, środowiska, czy firmy w Polsce”. Jego adresatami są osoby

⁶⁶ *Dar dla Aleppo. Dolny Śląsk na pomoc Syrii*, <https://www.wroclaw.pl/zbiorka-pieniedzy-dla-aleppo-wroclaw> [4 II 2018].

⁶⁷ *Inauguracja akcji*, <http://www.dardlaaleppo.pl> [3 II 2018].

⁶⁸ *Prezenty świąteczne dla chrześcijan na Bliskim Wschodzie*, „Biuletyn Pomoc Kościołowi w Potrzebie” 2016, nr 8, s. 3.

⁶⁹ *Prezenty świąteczne dla potrzebującego Kościoła*, „Biuletyn Pomoc Kościołowi w Potrzebie” 2017, nr 8, s. 2.

⁷⁰ *Caritas Polska – Raport roczny 2015. Projekty zagraniczne*, <http://www.caritas.pl/wp-content/uploads/2016/08/Raport-Roczny-Caritas-2015-Projekty-zagraniczne.pdf> (7 II 2018), s. 4; *Caritas Polska wspiera klinikę w Damaszku*, <http://caritas.pl/blog/2016/04/12/poprawa-standar-dow-opieki-medycznej-w-syrii-2> [7 II 2018].

mieszkające w Aleppo, uciekinierzy syryjscy w Libanie oraz ubodzy Libańscy⁷¹. Dodajmy, że CP w 2016 r. udzieliła również pomocy 5 tys. osób, w formie bonów żywnościowych, artykułów higienicznych oraz gotówki na opłacenie wynajmu mieszkań w Libanie i Jordanii⁷², a także wsparła rodziny z Al-Qaa – miejscowości w północno-wschodnim Libanie, w którym pod koniec czerwca terroryści dokonali dwóch krwawych zamachów na chrześcijan⁷³.

Na przełomie lutego i marca 2017 r. odbyła się w Aleppo wizyta dyrektora CP ks. Mariana Subocza oraz kierownika działu zagranicznego CP Marty Titańc⁷⁴. Jej następstwem było wdrożenie trzech projektów pomocowych. Pierwszy, realizowany w obszarze żywnościowym, obejmował wsparcie materialne dla 2 tys. najbiedniejszych rodzin, którym dostarczono środki na zakup niezbędnych artykułów spożywczych. Drugi, dotyczył działań edukacyjnych w postaci półrocznego wsparcia finansowego dla 800 studentów wyższych uczelni w Aleppo. Trzeci obszar działań, obejmował pomoc medyczną, której udzielono m.in. centrum medycznemu Caritas Syria w Damaszku⁷⁵. Ponadto, CP wspierała rodziny przesiedlone z miasta Mahrdeh⁷⁶, a także realizowała program „Mleko dla Kurdystanu”. Był on formą pomocy dla dzieci znajdujących się w obozach uchodźców, których matki z powodu przeżytej traumy nie miały pokarmu⁷⁷. Z kolei, od 6 do 9 VII 2017 r. CP zorganizowała w Krakowie kwestę dla cierpiących w następstwie wojny mieszkańców Aleppo. Zebrane środki przeznaczono na stypendia edukacyjne dla dzieci⁷⁸. Z kolei, na początku listopada 2017 r. inaugurowany został program CP „Polska dla świata”, którego celem jest niesie-

⁷¹ Caritas Polska zainicjowała program pomocy rodzinom syryjskim Rodzina Rodzinie, <http://caritas.pl/blog/2016/10/04/caritas-polska-zainicjowala-program-pomocy-rodzinom-syryjskim-rodzina-rodzinie> [7 II 2018].

⁷² Pomoc finansowa dla uchodźców na Bliskim Wschodzie – podsumowanie roku 2016, <http://caritas.pl/blog/2017/03/03/pomoc-finansowa-dla-uchodzcow-bliskim-wschodzie-podsumowanie-roku-2016> (7 II 2018); Pomoc Syryjczykom w Jordanii: raport z miasta Mafrak, <http://caritas.pl/blog/2016/09/09/pomoc-syryjczykom-w-jordanii-raport-z-miasta-mafrak> [7 II 2018].

⁷³ Liban: pomoc dla rodzin z al-Qaa, <http://caritas.pl/blog/2016/11/24/liban-pomoc-dla-rodzin-z-al-qa> [7 II 2018].

⁷⁴ Aleppo – nowe projekty pomocy, <http://caritas.pl/blog/2017/03/30/wsparcie-dla-mieszkancow-aleppo> [7 II 2018].

⁷⁵ Pomoc medyczna w Syrii, <http://caritas.pl/blog/2017/03/15/pomoc-medyczna-syrii> [7 II 2018].

⁷⁶ 10 tys. euro dla rodzin z Mahrdeh w Syrii, <http://caritas.pl/blog/2017/03/31/10-tys-euro-dla-rodzin-z-mahrdeh-w-syrii> [7 II 2018].

⁷⁷ Dziś Światowy Dzień Uchodźcy, <http://caritas.pl/blog/2017/06/20/dzis-swiatowy-dzien-uchodzcy> [7 II 2018].

⁷⁸ Kraków – kwesta dla Aleppo, <http://caritas.pl/blog/2017/07/06/krakow-kwesta-stypendia-dla-dzieci-aleppo> [7 II 2018].

nie pomocy prześladowanym chrześcijanom na Bliskim Wschodzie⁷⁹, a zwłaszcza odbudowa zniszczonej szkoły w syryjskim mieście Hims. W jego realizacji uczestniczy także Papieskie Stowarzyszenie Pomoc Kościołowi w Potrzebie oraz firma ATMA⁸⁰. Projekt ten został wsparty przez kompozytora Piotra Rubika, z którego koncertów środki przeznaczone zostaną na jego realizację⁸¹.

W działaniach humanitarnych realizowanych w regionie Bliskiego Wschodu uczestniczy również polski oddział Open Doors – chrześcijańskiej, międzynarodowej organizacji, która od 1955 r. niesie pomoc prześladowanym chrześcijanom na całym świecie. W 2015 r. ze środków, które pozyskano w Polsce, Niemczech oraz w innych krajach (około 173 tys. Euro) podejmowane były różnorodne inicjatywy w Iraku, Syrii, a także Afryce Północnej⁸². Ich celem była pomoc medyczna i żywnościowa, zmniejszenie ubóstwa wśród chrześcijan, a także stworzenie dla nich sposobów do samodzielnego utrzymania się⁸³. W kolejnym roku kwota tej pomocy została zwielokrotniona, osiągając poziom ponad 606 tys. Euro, przy czym podjęte działania oprócz pomocy humanitarnej, obejmowały również kursy alfabetyzacyjne, mikropożyczki, a także kształcenie zawodowe⁸⁴. Open Doors w 2017 r. rozpoczęło realizację wieloletniego programu „Projekt 09/2017”⁸⁵, którego celem jest umożliwienie powrotu 2 tys. chrześcijańskich rodzin do irackiej doliny Niniwy, w której większość domów i świątyń została

⁷⁹ W połowie grudnia 2015 r. powołany został do życia Parlamentarny Zespół Obrony Chrześcijan na Świecie, w skład którego wchodzi obecnie 14 senatorów oraz jeden poseł. Do jego podstawowych zadań należy „bieżące monitorowanie sytuacji prześladowanych chrześcijan na świecie oraz – w miarę możliwości – przeciwdziałanie prześladowaniom”. Powstanie tego ciała było reakcją na gwałtownie pogarszające się położenie chrześcijan w tym regionie. Podczas drugiego posiedzenia Zespołu (III 2016) pochyłono się nad sytuacją wyznawców Chrystusa w Syrii oraz Iraku. Następstwem tego wydarzenia było wystosowanie apelu do wszystkich ludzi dobrej woli „o podjęcie wszelkich możliwych działań politycznych i dyplomatycznych, a także w sferze duchowej, w celu powstrzymania ich tragedii”; *Protokół drugiego posiedzenia Parlamentarnego Zespołu Obrony Chrześcijan na Świecie*, http://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k9/senat/zespoły/obrony_chrzescijan/002.pdf [31 I 2018].

⁸⁰ *Inauguracja programu „Polska dla świata” za nami*, <http://caritas.pl/blog/2017/11/08/inauguracja-programu-polska-dla-swiate-za-nami> [7 II 2018].

⁸¹ *Koncert w Wieliczce – muzyczny start programu „Polska dla Świata”*, <http://caritas.pl/blog/2017/11/13/koncert-w-wieliczce-zainaugurowal-program-polska-dla-swiate> [7 II 2018].

⁸² Raport nie precyzuje ile z tej kwoty przeznaczono dla potrzebujących w Iraku, Syrii oraz Afryce Północnej.

⁸³ *Nasza pomoc na świecie 2015. Większe wsparcie w rosnących prześladowaniach*, „Open Doors” 2016, nr 6–7, s. 5.

⁸⁴ *Rozeznanie – wzmocnienie kościołów*, „Open Doors” 2015, nr 3–4, s.13; *Nasza pomoc na świecie*, „Open Doors” 2017, nr 6, s.5.

⁸⁵ *Projekty pomocy: wsparcie chrześcijańskich wspólnot*, „Open Doors” 2017, nr 9, s. 12–13.

zniszczone przez ISIS. Z tych funduszy tworzone są również centra nadziei w Syrii, w których udzielana jest materialne i duchowe wsparcie chrześcijanom⁸⁶.

Wnioski

Przytoczone powyżej przykłady wskazują na wzrastającą aktywność polskiego rządu na rzecz potrzebujących na Bliskim Wschodzie. Potwierdzają to dane Biura Narodów Zjednoczonych ds. Koordynacji Pomocy Humanitarnej, które szacowało, że w 2015 r. Warszawa wyasygnowała na całą pomoc 5,6 mln USD, a w 2017 już 21,3 mln USD. Nadmienimy, że z tej ostatniej kwoty 41,1% przeznaczono na działania pomocowe w Libanie, 15,2% w Iraku, a 9,9% w Jordanii⁸⁷. Wnikliwa analiza danych wskazuje jednak, że Polska wśród wszystkich krajów członkowskich Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, należy do grupy trzech państw, które przeznaczają najmniej środków na wspieranie potrzebujących (Polska 0,13% PKB, Węgry 0,13% PKB, Słowacja 0,12% PKB)⁸⁸.

Podkreślmy, że PiS i jego koalicjanci, a także wywodzący się z tej partii prezydent, dostrzegają potrzebę niesienia pomocy humanitarnej dla ofiar konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie, która jednakże powinna być realizowana poza granicami UE. Ponadto, środowisko to zdecydowanie odrzuca koncepcję osiedlania przybyszów z Bliskiego Wschodu w RP, według unijnego mechanizmu relokacji uchodźców, a także tworzenia dla nich korytarzy humanitarnych prowadzących przez terytorium RP⁸⁹. Ten punkt widzenia – podkreślmy – koresponduje z rozumieniem dezyderatu, zawartego w programie PIS z 2014 r. dotyczącego zagwarantowania obywatelom pokoju⁹⁰. Dodajmy, że forsowana przez Komisję Europejską idea relokacji uchodźców – o czym warto pamiętać – była jedną z płaszczyzn sporu politycznego w Polsce, zarówno w trakcie kampanii prezydenckiej, jak i parlamentarnej. PiS swoją narracją wpisał się w panujące wówczas nastroje społeczne, a zwłaszcza obawy Polaków przed muzułmańskimi imigrantami, któ-

⁸⁶ *Irak i Syria. Początki nowego, „Open Doors”* 2018, nr 2, s. 10–11; *Projekt na wrzesień 2017*, <https://www.opendoors.pl/projekt-na-wrzesien-2017-chrzescijanie-w-iraku-i-syrrii-nowa-nadzieja> [7 II 2018].

⁸⁷ *Polad. Government donor snapshot for 2017*, <https://fts.unocha.org/donors/86/summary/2017> [12 II 2018].

⁸⁸ *Poland. Official Development Assistance 2016*, <http://www2.compareyourcountry.org/oda?page=0&cr=76&cr1=oced&lg=en> [12 II 2018].

⁸⁹ T. Orszulak, *Kornel Morawiecki wywołał burzę w PiS. Jest oficjalne oświadczenie ws. uchodźców*, <https://wiadomosci.wp.pl/kornel-morawiecki-wywolal-burze-w-pis-jest-oficjalne-oscwiadczenie-ws-uchodzcow-6204052770346625a> [31 I 2018].

⁹⁰ *Program Prawa i Sprawiedliwości 2014*, Warszawa 2014, s. 150.

rzy stanowili większość wśród osób napływających do Europy. Skalę tych lęków pokazują m.in. badania prowadzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS). W pierwszej połowie 2015 r. ponad 50% respondentów była przeciwna przyjmowaniu uchodźców z Afryki i Bliskiego Wschodu, w kolejnych miesiącach ten wskaźnik wzrósł do 64%⁹¹. Dodajmy, że w latach 2015–2017 sprawa niesienia pomocy dla ofiar konfliktów na Bliskim Wschodzie nadal dzieliła PiS i Platformę Obywatelską i wielokrotnie była wykorzystywana przez te środowiska jako instrument walki politycznej oraz narzędzie mobilizacji elektoratów.

MSZ w latach 2015–2017 stosowało sprawdzoną wcześniej formułę konkursów dotacyjnych, za pomocą których dokonywano podziału środków przeznaczonych na pomoc humanitarną. Zadania te wykonywane były przez organizacje pozarządowe, posiadające doświadczenie w realizacji takich projektów, wiedzę na temat potrzeb poszkodowanych, stosowne zasoby ludzkie oraz – w niektórych wypadkach – zagranicznych partnerów i sponsorów. Ich beneficjentami byli nie tylko uchodźcy, ale także ludność zamieszkująca tereny, na których znaleźli schronienie. Ponadto, wsparcie na ogół adresowane było do wszystkich potrzebujących, a tylko jedna z opisanych organizacji pozarządowych skupiła się wyłącznie na pomaganiu prześladowanym chrześcijanom. Dodajmy również, iż polska pomoc humanitarna charakteryzowała się zaspokajaniem bieżących i długofalowych potrzeb uchodźców, jak również stwarzaniem warunków do tego, aby w przyszłości mogli sami zapewnić sobie utrzymanie. Część tych działań była realizowana we współpracy z lokalnymi partnerami.

Trudno rozstrzygnąć, czy inicjatywa powołania Departamentu ds. Pomocy Humanitarnej przyczyni się do usprawnienia i zintensyfikowania polskich działań pomocowych dla ofiar konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie. Niewątpliwie, ma ona wymiar wizerunkowy i wpisuje się w kontekst szerszych aktywności rządu, zmierzających do nagłaśniania w kraju oraz na arenie międzynarodowej działań podejmowanych przez RP na rzecz potrzebujących. Podkreślimy jednak, że Morawiecki podczas konferencji prasowej, odnosząc się do tego projektu, zdawał sobie sprawę, że dla niektórych partnerów w UE posunięcie to może być kontrowersyjne, przy czym nie wyjaśnił, jaki charakter mogą mieć te obiekcje⁹². W Polsce pewien dysonans wywołała propozycja powierzenia funkcji sekretarza stanu ds. polskiej pomocy humanitarnej na świecie oraz uchodźców B. Kempie – wiceprezes Solidarnej Polski i byłej szefowej kancelarii premier

⁹¹ *Stosunek Polaków do przyjmowania uchodźców*, Komunikat z badań CBOS, nr 1/2017, Warszawa 2017.

⁹² *Premier: Beata Kempa otrzymała zadanie koordynacji pomocy humanitarnej i spraw uchodźców*, <http://www.wnp.pl/parlamentarny/ludzie/premier-beata-kempa-otrzymala-zadanie-koordynacji-pomocy-humanitarnej-i-spraw-uchodzcow,27801.html> [17 II 2018].

Szydło⁹³. Przypomnijmy, że Kempa jest politykiem, który wielokrotnie z dezaprobatą odnosił się do sprawy przyjmowania uchodźców w Polsce, co zdaniem części mediów, a zwłaszcza o orientacji liberalnej i lewicowej, dyskwalifikuje ją do piastowania tego urzędu. W tym kontekście nie dziwią zatem pojawiające się w nich określenia „minister obrony przed uchodźcami”, czy „minister ds. rozbudzania strachu przed uchodźcami”. Dodajmy, że Kempie zarzucono również niewystarczające kompetencje do sprawowania tej funkcji⁹⁴.

SŁOWA KLUCZOWE

pomoc humanitarna, uchodźcy, Bliski Wschód, jezydzi, chrześcijanie

KEYWORDS

humanitarian aid, refugees, Middle East, Yezidis, Christians

S u m m a r y

Polish humanitarian aid for the victims of military conflicts in the Middle East between 2015 and 2017

The article deals with the issue of Polish humanitarian aid for the victims of conflicts in the Middle East from 2015 to 2017. This is the period between assuming the position of Prime Minister by Beata Szydło and taking it over by Mateusz Morawiecki. The article describes also the actions of the Ewa Kopacz's government, undertaken by the end of 2015. The work is subject-organized and begins with describing the attitude of Prime Ministers Szydło and Morawiecki, the minister of foreign affairs, Witold Waszczykowski, President Andrzej Duda and key politicians of the ruling parties to the humanitarian aid for the victims of the Middle Eastern conflicts. The next step is an overview of government initiatives aimed at helping people in the region and, in the third part, the activities of Polish NGOs (Polish Humanitarian Action, Polish Center for International Aid, Caritas Poland).

⁹³ Zakres obowiązków Kempy zawiera Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 5 I 2018 r. w sprawie szczegółowego zakresu działań Ministra – Członka Rady Ministrów Beaty Kempy (Dz.U. 2018, poz. 46).

⁹⁴ „Minister obrony przed uchodźcami”? Morawiecki: Beata Kempa otrzymała zadanie dla nas niezwykle ważne, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/56,114884,22804335,kempa.html> (17 II 2018); M. Prończuk, *Beata Kempa: minister ds. rozbudzania strachu przed uchodźcami*, <https://oko.press/beata-kempa-minister-ds-zarzadzania-strachem> [17 II 2018].